

D. and N. Chapman: Fallow deer. Their history, distribution and biology. Terence Dalton Ltd., Lavenham, Suffolk, 1975, 271 p Cena £ 7.80.

Daniel należy do najbardziej pospolitych przedstawicieli jeleniowatych na Wyspach Brytyjskich. Choć występuje również w 35 krajach świata jest gatunkiem stosunkowo mało poznanym. Autorzy przeprowadzili badania różnych aspektów biologii i ekologii danieli, głównie w latach 1963—1974. Zebrali też starannie literaturę dotyczącą tego gatunku. Zgromadzone materiały umożliwiły napisanie monografii przeznaczonej wprawdzie dla zaawansowanego czytelnika, lecz na tyle popularnej, że dostępnej również dla wszystkich zainteresowanych daniem i innymi jeleniowatymi.

Książka podzielona na 13 rozdziałów obejmuje klasyfikację i ogólną charakterystykę daniela, subfosylne, historyczne i współczesne dane o jego występowaniu i rozmieszczeniu, opis budowy, podstawowych czynności oraz metod określania wieku. Szerzej potraktowano opis poroża, jego wzrostu i rozwoju a także zmienności u tych samych zwierząt w kolejnych latach i w różnych populacjach, jak też znaczenie poroża w kształtowaniu się socjalnej hierarchii w stadzie. Zagadnienia rozrodu, zwłaszcza przebiegu rui, porodu, opieki matki nad cielęciem zajmują poważną część książki. Szeroko omawiane są przejawy organizacji socjalnej stad, zależnie od zagęszczenia populacji, pory roku, a także zmienności wielkości arealu osobnika i całego stada. Autorzy podkreślają rolę migracji jako ważnego czynnika dynamiki liczebności. Rozdział „Ekologia” dotyczy tylko środowiska bytowania, pokarmu, żerowania oraz stosunku daniela do innych zwierząt i jego związków z człowiekiem. Tytuł rozdziału jest więc mylący, a wiele danych z ekologii daniela zawarto w innych częściach książki. Autorzy słusznie podkreślają, że skrajnie traktowanie daniela jako szkodnika albo jako obiektu ochrony jest nie do przyjęcia. Wobec wytepienia drapieżników człowiek musi umiejętnie kierować populacjami daniela i to jest właściwe działanie zarówno w interesie tego gatunku, jak i gospodarki człowieka. Książkę zamykają rozdziały dotyczące śmiertelności, chorób i pasożytów danieli a także oddzielny szkic monograficzny o danielu perskim, *Dama dama mesopotamica*. Podgatunek ten należy do nader rzadkich form ssaków i jako zwierzę ginące jest rejestrowany w Red Data Book. Nieliczna populacja w stanie wolnym (25 osobników w 1973 r.) utrzymuje się jedynie w Iranie, gdzie istnieją też hodowle zagrodowe, rokujące pewne nadzieje na uchronienie tego podgatunku od wyginiecia.

Cennym uzupełnieniem tekstu książki są dodatki obejmujące m. in. tabele roślin wchodzących w skład diety danieli, spis pasożytów, metodykę określania wieku, słowniczek terminów i obszerną (12 stron druku) bibliografię. Książka jest bogato ilustrowana czarno-białymi i kolorowymi fotografiami, dokumentującymi różne przejawy biologii i ekologii danieli. Zawiera też przejrzyste zestawienia tabelaryczne i wykresy.

Monografia jest wartościową pozycją literatury przyrodniczo-łowieckiej. Oparta głównie na oryginalnych badaniach autorów dokumentuje i wyjaśnia wiele faktów, często bezkrytycznie i niewłaściwie interpretowanych. Dotyczy to np. m. in. powszechnego zaniżania ocen liczebności przy inwentaryzacjach opartych na liczeniu śladów. Autorzy wskazują, że bardziej realne oceny daje pędzenie danieli i bezpośrednio liczenie uchodzących zwierząt. Autorzy nie znajdują danych, które pozwalałyby podtrzymywać poglądy o możliwości poprawy jakości poroży w wyniku odstrzałów selekcyjnych lub też przesiedleń danieli dla tzw. „odświeżania krwi”. Dyskutowane są wreszcie programy użytkowania populacji, zależnie od celów hodowli danieli.

Autorzy wydobywają, wiele aspektów porównawczych, przytaczając przykłady badań nad innymi populacjami danieli czy też innymi gatunkami jeleniowatych. Podnosi to ogólnopoznawcze walory książki, która staje się tym samym wartościowym źródłem informacji o jeleniowatych.